

יינה של תורה

ביאורים בעניני הפרשה על דרך החסידות

קדושת עסק החולין של יהודי

הנהגת השבטים היא הוראה לכל בית ישראל / עניני חולין מופרכים אצל יהודי בתכלית! / כשהנשמה עיקר – אין לגלות שליטה על יהודי / לגלות את פנימיות ענין הגלות

כאשר שליחו של יוסף טען כי השבטים גנבו את גביע הכסף של אדונו, השיבוהו האחים שהדבר לא יתכן, שהרי "חלילה לעבדיך מעשות כדבר הזה" (פרשתנו מד, ז), ובפירוש תיבת "חלילה" כתב רש"י: "חולין הוא לנו, לשון גנאי".

והנה, מפירוש זה מובן שהשבטים הוכיחו שלא יתכן שגנבו את הגביע, מכך שמעשה הגניבה הוא "חולין", ולא יתכן שיעשו השבטים מעשה חולין. והדבר תמוה מכל צד:

ראשית, הלא "חולין" משמעותו מעשה מותר שאין בו פסול, אלא שאינו קדוש רק הוא עסק סתם בעניני העולם הגשמיים. ואם כן, כאשר אמרו שגניבת הגביע "חולין הוא לנו", אין זו הוכחה שלא גנבו, דאם גניבה נחשבת רק כ"חולין", הרי חולין הוא מעשה המותר, ואין הדבר מופרך אצלם. ולכאורה היו צריכים לטעון יתירה מזו, שגניבה הוא מעשה רשע, ולכן מופרך הדבר אצלם בתכלית?

ולאידך, מדוע אכן טוענים השבטים שמעשה חולין הוא מופרך אצלם ו"לשון גנאי", והלא גם השבטים הקדושים הם אנשים גשמיים, שמוכרחים לעסוק גם בצרכי גופם ופרנסתם, שהם עסקי חולין, ומדוע חולין הוא "גנאי" עבורם?

ויש לבאר מהותו של יהודי ופעולתו והנהגתו בעולם ובעסקי החולין, ובדרך זו יתיישבו קושיות האמורות, וגם יתבאר מה שיש ללמוד מזה דרך בעבודת הבורא ית"ש.

[וראה במקור הדברים מה שנתבאר בזה בפשטות המקראות].

הנהגת השבטים היא הוראה לכל בית ישראל

הנה נתבאר בסה"ק (תורה אור וארא נה, א), שהמדרגות ואופני העבודה של השבטים, "שהם ודאי בחינות אורות עליונים", אין כל ישראל מוכרחים לאחוז בהם. אך אופני העבודה של האבות הקדושים אברהם יצחק ויעקב "צריך להיות בכל אדם", לפי ש"הם שרש ומקור כל נשמות ישראל", ו"בחינת האבות היא ירושה לבניהם אחריהם בכל דור ודור, לכל חד לפום שיעורא דיליה".

אך כלל זה, שרק עבודת האבות מחייבת את כל ישראל, ואילו עבודה שעבדו בה השבטים אינה שייכת בהכרח לכל אחד, היא רק באותם העבודות הפרטיות של כל אחד מן השבטים, ואילו עבודה ומדרגה שהיתה אצל כל השבטים כאחד, הרי קיבלו זאת מן האבות, ובוודאי הורישו ענין זה לבניהם אחריהם עד עולם, ועבודה זו צריכה להיות אצל כל ישראל.

ואם כן, ענין זה שאמרו השבטים "חלילה לנו" - שמופרך אצלם לגמרי ענין של "חולין", הרי כך הוא גם אצל כל בני ישראל, שעניני חולין אינם שייכים אצלם, והרי הם "לשון גנאי", אשר ודאי אינם עוסקים בדברים אלו, וכפי שיתבאר.

עניני חולין מופרכים אצל יהודי בתכלית!

התעסקותו של יהודי עם עניני חולין אינה הכרח בלבד, אלא מצווה מן התורה, כפי שאמרו חז"ל "ששת ימים תעבוד - זו מצות עשה" (מכילתא, הובא בדרשות ר' יהושע ׳ שועב פרשת וישב), ואף-על-פי שמצווה היא להתעסק בעניני חולין, הרי יחד עם זאת הוא מובדל מהם בתכלית, ו"לשון גנאי" הוא לו!

ביאור הדבר: בכל יהודי ישנה נשמה קדושה "חלק אלוקה ממעל ממש" (ראה תניא פ"ב). וכמו שאצל הקב"ה, למרות שבורא את העולם כולו ו"מתעסק" בעניני הבריאה, הרי ברור ופשוט שאין שייך לומר עליו ח"ו לשון חולין והוא קדוש ומובדל מעניני הבריאה, כן הוא אצל ישראל עם קרובו, שלמרות עסקם בעניני חולין, נשארים הם "עם קדוש" ואינם שייכים לעניני חולין.

ועל כן אצל יהודי קדושה ו"חולין" הם שני עולמות נפרדים, עד כדי כך שעיסוק של יהודי בעניני חולין הוא "גנאי", וכל כך הדבר מופרך אצלו לעסוק בחולין עד שהדבר ניכר גם לעיני ה"מצרי", ואפשר לטעון לפניו "חולין הוא לנו" - אצלנו עניני חולין מופרכים, כפי שאצלך מופרך ענין של גניבה!

ומה שלפועל עוסק הוא בעניני החולין אינו באופן שמשפיל את עצמו למדרגת החולין, כי אם להיפך, שמעלה את עניני החולין והופכם לקדושה. זוהי עבודתו של יהודי, שהחולין שלו הם "על טהרת הקודש", באופן של "כל מעשיך יהיו לשם שמים"

לקראת שבת

יא

(אבות פ"ב מ"ב), ו"בכל דרכיך דעהו" (משלי ג, ו), שגם עסקי הגוף והפרנסה אינם ענינים של חולין, אלא מטרתם לעבודת הבורא ית"ש.

ובהעלאת עניני החולין לקדושה ישנן כמה דרגות: יש וענינים אלו נותרים חולין, אך מטרתם היא לאפשר עבודת הבורא, יש ועניני החולין עצמם נעשים חלק מעבודת ה', ולמעלה מזה – שעניני החולין הופכים לקדושה ממש, ל"קדשים קלים" או "קדשי קדשים" (וראה בזה במדור "יינה של תורה" דפרשת תולדות שנה זו).

וממילא מובן כיצד אומרים השבטים "חלילה לנו" – "חולין הוא לנו", שיהודי מובדל לגמרי מעניני חולין, כי גם בהתעסקו בצרכיו הגשמיים, אין הוא משפיל עצמו לשם, אלא מעלה עמו את אותם הענינים. ואילו ירידה לעניני חולין "גנאי הוא לו" ודבר מופרך. ובמילא לא יתכן אצלנו מעשה גניבה, שהרי דבר זה "חולין הוא לנו".

וכל כך מופרך אצלם ענין של חולין, עד שגם המצריים הכירו והבינו שאם מדמים השבטים איזה ענין ל"חולין" אות הוא שמופרך הדבר בתכלית, ו"לשון גנאי".

כשהנשמה עיקר – אין לגלות שליטה על יהודי

והנה, סיפור מציאת הגביע באמתחת בנימין, הוא המאורע האחרון שהביא לירידת בית יעקב וכל ישראל לגלות מצרים, שהיא שורש לכל הגלויות (ראה לקוטי תורה להאריז"ל פרשת תצא), ועל פי האמור, יבואר היטב בפנימיות הענינים כיצד מציאת הגביע היא שורש וסיבה לכללות ענין הגלות:

דהנה ידוע, שגם כאשר הגלה הקב"ה את בניו לבין האומות, הרי רק גופותינו ניתנו בגלות ובשעבוד מלכיות, אבל נשמותינו לא נמסרו לגלות ושעבוד מלכיות" (לקוטי דיבורים (בלה"ק) עמ' 933), והיינו שעל הנשמה ועניניה אין לגלות ואומות העולם שליטה כלל.

ועל פי זה נמצא, שאדם אשר נשמתו מאירה אצלו בתוקף, עד שעניני גופו וצרכי החולין שלו אינם תופסים מקום אצלו כלל אלא נחשבים אצלו כ"גנאי", וכל ההתעסקות שלו אתם היא רק "לשם שמים", הנה אין לגלות שליטה עליו כפי, מאחר והעיקר אצלו היא הנשמה שלא ניתנה בגלות מעולם!

אך כאשר עניני החולין תופסים מקום אצל האדם, ואינם "לשון גנאי" אלא דבר שיש לו תכלית לעצמו, הנה יש לגלות תפיסה בו, שהרי "גופותינו ניתנו בגלות ובשעבוד מלכיות", ואצלו הגוף נחשב לדבר חשוב.

ומעתה יובן מה שמציאת הגביע היתה סיבה לענין הגלות:

כאשר נמצא הגביע באמתחת בנימין, הרי זה חיסרון בעבודתם של השבטים – דאף שהשבטים לא גנבו הגביע ח"ו אלא הוטמן באמתחת בנימין שלא בידעתם, מכל מקום

הרי כמו שידוע לגבי עבירה בשוגג שמורה היא על "התגברות נפש הבהמית שבאדם" (תניא חלק אגרת הקודש סכ"ח), כמו כן ובדוגמא לזה הוא במציאת הגביע שהיא סימן לירידה מסוימת במדרגה אצל השבטים, שעניני חולין אינם נחשבים אצלם ל"לשון גנאי" כל כך, עד שייתכן שימצא אצלם "גביע כסף" שאינו שייך להם, שלא בידיעתם.

וממילא, כאשר עניני החולין לא היו מספיק "גנאי" אצל השבטים, אלא היתה להם תפיסת מקום מסוימת, היה באפשרותה של הגלות לשלוט על עניניהם הגשמיים של בית יעקב, והביא הדבר לידי גלות וירידה למצרים.

לגלות את פנימיות ענין הגלות

ומזה יש ללמוד יסוד גדול בעבודת בני ישראל בגלות:

כשם שנתבאר שהגלות שולטת רק בחיצוניותו של יהודי, ואילו בפנימיותו ובעניני נשמתו אין הגלות תופסת כלל, כן הוא גם בענין הגלות עצמה – שבחיצוניותה היא ענין של היפך הטוב ושל ירידה לישראל, אך בפנימיותה הגלות ענינה עליה וגאולה (ראה בענין זה בתורת מנחם תשמ"ט ח"ד עמ' 101 ואילך. ועוד).

וזאת, כי מטרת ותכלית הגלות היא שעל ידי עבודתם של ישראל והתגברותם על קשיי הגלות, יגיעו לגאולה השלימה, ואם כן תכליתה ופנימיותה של הגלות היא עליה גדולה ונשגבה במדרגתם של ישראל.

והא בהא תליא: דכאשר מגלה יהודי את פנימיותו, שהעיקר אצלו הם עניני הנשמה שלא ניתנו כלל בגלות, זוכה הוא ומגלה גם את פנימיות ענין הגלות שהיא עליה וגאולה, ובאים לגאולת עולם.

